

Komitatiivi lauseenjäsenenä.

(Kaarlo Niemisen edelläolevan kirjoituksen johdosta.)

Setälän lauseopin 85. §:n 2. muistutuksen sanonnasta (»Komitatiivin suffiksi viittaa siihen sanaan, jota komitatiivi määrää — —») ei ole tehtävä sitä johtopäätöstä, että »komitatiivi mm. voi olla lauseessa attribuuttina». On myönnettävä, että 'määrää'-sana ei ole riittävän selvä, mutta on ilmeistä, että se tarkoittaa samaa kuin 'kuuluu' seuraavassa lauseopin 66. §:n 2. muistutuksessa: »Komitatiivi ja sen possessiivisuffiksi saattavat lähinnä kuulua lauseen subjektiin ja objektiin, nominaalimuodon subjektipersoonaan ja datiivi-genetiiviseen persoonaan, jota on käytetty yksipersonaisten verbien kera.» Setälä ei ole voinut tarkoittaa, että esim. seuraavissa 66. §:n esimerkeissä olevat komitatiivit olisivat attribuutteja, vaikka ne hänen sanonsansa mukaan »määräävät» lauseissa olevia toisia substantiiveja: *Ukko meni akkoinensa kaupunkiin. Talo myytiin kaluineen päivineen. Näin isännän tulevan poikinensa. Miehen täytyi vaimoineen lähteä talosta.* Jos 'kuuluminen' johonkin sanaan eli 'määrääminen' olisi käsiteltävä niin, kuin Kaarlo Nieminen tulkitsee, komitatiivi olisi useimmiten selitettävä attribuutiksi.

Ymmärtääkseni komitatiivi-ilmaus

aina on lauseessa samantapainen adverbiaali kuin se lauseenjäsen, jota Setälä nimittää apposioksi ja Airila lauseopissaan predikatiiviseksi lauseenvastikkeeksi ja josta Setälä sanoo (lauseoppi, 35. §, 1. muistutus): »Appositio ei oikeastaan ole mikään muu kuin adverbiaali, joka yht'aikaa kuuluu verbiin ja substantiiviin¹ — —.» Toisessa saman pykälän muistutuksessa on: »Appositio saattaa määrätä yhteisesti verbiä ja lauseen subjektia, passiivimuodon objektia, nominaalimuodon ja persoonattoman verbin ohessa käytettyä subjektipersoonaa sekä olla verbin ohessa käytettyä adessiivia tai inessiiviä (kun ne ilmoittavat omistajaa).» Komitatiivi-adverbialista olisi voinut olla saman suuntainen selitys: — — saattaa määrätä yhteisesti verbiä ja lauseen subjektia, objektia [apposiokin voi määrätä sitä] jne. Jonkinlaisen lauseenvastikkeen tai ainakin absoluuttisen ilmauksen luonne on myös komitatiivi-ilmaukselle ominainen. Esim. lauseessa *Lapsilaumoineen hän oli vaikeassa asemassa on lapsilaumoineen = koska hänellä oli lapsilauma* (mukanaan tai elätettävänään). Mutta pelkästään substantiivin määräyksenä, siis attribuuttina, komitatiivia ei voida

¹ Olisi lisättävä: pronominiin tai verbin ilmaisemaan subjektipersoonaan.

pitää. Setälä esittää tosin attribuutti-esimerkkiensä joukossa virkkeen *Pese kannut korvinensa, tuopit uurtehuisinensa*. Mutta miten *korvinensa* olisi tässä sen paremmin attribuutti kuin sanottaessa: *Kannut on pestävä korvinensa?* Eihän sanaa tee attribuutiksi vain se, että se on substantiivin vieressä. Jos esim. *karhu pentuineen* on attribuuttirakenne, ovat esim. ilmaukset *karhu tuomarina* ja *kissa yksin pirtissä* yhtä hyvin attribuuttirakenteita. Attribuutin suhde pääsanaan on monenlainen, useimmiten attribuutti rajoittaa pääsanana merkitystä, mutta sellainen attribuuttityyppi, jossa attribuutti ilmaisee jotakin pääsanana kanssa samanarvoista (*naiset hienoine pukuineen = naiset ja heidän hienot pukunsa*) olisi aivan outo ja omituinen.

Eri asia, on, että viime aikoina on ruvettu käyttämään komitatiivia ja instruktiivia attribuuttina vastaamassa ruotsin *med*-attribuuttia. Huonossa ilmoituskielessä sanotaan yleisesti vieläkin esim.: *»Myytävänä taskukello hyvällä koneistolla.»* Tämän törkeän syvetisistisen ilmaisutavan rinnalle on ilmestynyt kaksi muka suomalaisempaa attribuuttityyppiä: *taskukello hyvine koneistoinen* tai *taskukello hyvin koneistoin*. Samaa epäsuomalaista tyyppiä ovat myös Kie-lenoppaassani mainitsemani attribuutti-ilmaukset *keittiö alkoveineen* (= »keittiö alkovilla»), *asunto kaikkine mukavuuksineen, suuri hedelmäpuutarha 25:ne jalostettuine hedelmäpuineen*. Komitatiivi ei ole tullut näihin sanontoihin sen vuoksi,

että se ilmaisee sellaista, mikä yleensä, tunnetusti tai luonnollisesti liittyy pääsanaan», vaan sillä on niissä sama pohja kuin Kaarlo Niemisenkin tuomitsemassa ilmauksessa *hotelli perinteineen*. Vastavissa ruotsin kielen sanonnoissa ei *med* liity »possessiivipronominin määräämään substantiiviin», vaan sanotaan esim. *ett kök med alkov, en bostad med alla bekvämligheter* aivan samoin kuin *ett hotell med traditioner*.

Attribuuttikomitatiivin ja adverbiaalikomitatiivin erosta ovat selvänä esimerkkinä virkkeet *Nuo naiset hienoine pukuineen puhuiivat ruotsia niin keveästi ja Nuo naiset hienoine pukuineen tympäisivät minua*. Jälkimmäinen virke on tietenkin »moitteeton». Syynä on se, että *hienoine pukuineen* ei siinä ole attribuutti, vaan adverbiaali, joka kuuluu ennen kaikkea predikaattiin.

Kaarlo Niemisen huomautus, että minä hylkään Setälän säännön »siinä suhteessa, että siinä sanotaan komitatiivin suffiksin voivan viitata muihinkin lauseenosiin kuin subjektiin (tai 1. muist:n mainitsemiin lauseenosiin)», perustuu väärinkäsitykseen.

E. A. Saarimaa.

Suom. Kirj. Seuran kielivaliokunnan työjaosto päätti 1. 12. 47 pitämässään kokouksessa yksimielisesti yhtyä yliopett. Saarimaan edelläolevassa kirjoituksessaan esittämään kantaan, että hyvässä suomen kielen käytössä komitatiivi ei esiinny attribuuttina.